

FAMILIA GOJDU. REPERE GENEALOGICE

de

Iudita Călușer, Bujor Dulgău

Cu toate că au trecut 200 de ani de la nașterea lui Emanuil Gojdu, sunt o multitudine de aspecte care au rămas neelucidate în legătură cu originea sa, cu locul de proveniență, cu membrii de familie, cu traiectoria vieții și activității acestora. Tratarea subiectului a stat în atenția cercetătorilor de-a lungul anilor, dar nu s-a concretizat într-o monografie cuprinzătoare, care să clarifice problemele rămase necunoscute sau neaprofundate, unele afirmații rămânând fără suportul documentar necesar.

Prima încercare demnă de menționat îi aparține lui Ioan Lupaș, care a întreprins cercetări asupra subiectului între anii 1916-1920, elaborând un plan al lucrării și o schiță monografică în limbile română și germană pe care le-a înaintat Reprezentanței "Fundației Gojdu,"¹ nefinalizată însă prin publicare. Până în prejma celui de al doilea război mondial, subiectul a mai fost tratat sub diverse aspecte, dar fără a fi aprofundat corespunzător.² În anul 1972, în Oradea s-a luat inițiativa tipăririi unui volum, cuprinzând o culegere de comunicări susținute la sesiunea științifică comemorativă, dedicate vieții și activității lui Emanuil Gojdu.³ În ultimii ani, subiectul a fost reluat grație eforturilor întreprinse de cercetătorii români din Ungaria, care au redat circuitului științific un număr însemnat de documente inedite

¹ Arhiva Bibliotecii Mitropoliei ortodoxe, Sibiu, *fond Ioan Lupaș*, doc.nr.4550, apud Pavel Cherescu, *Un umanist român marele mecenat Emanuil Gojdu (1802-1870)*, București, 2002, p.188-234

² Partenie Cosma, *Gozdsu Manuil*, în *Enciclopedia română*, vol.II, Sibiu, 1900, p.588-591; Ioan Lupaș, *Părinții și frații lui Emanuil Gojdu*, în *Cele trei Crișuri*, nr. 1, 15 aprilie 1920, p. 15-16; George Sofronie, *Emanuil Gojdu*, în *Cele trei Crișuri*, Oradea, 1925, nr.3 p. 40-42; *Idem*, *Emanuil Gojdu (Contribuții la o monografie)*, Oradea, 1927; Ioan Lupaș, *Originea lui Em. Gojdu*, în *Universul*, februarie 1934; Teodor Neș, *Oameni din Bihor, 1848-1918*, Oradea, 1937, p. 85-102; Nicolae Fîru, *Genealogia familiei lui Emanuil Gozdsu*, în *Telegraful român*, nr. 21 din 22 mai 1938 și în *Noua Gazeta de Vest*, Oradea, nr. 626, 627, 628 din iunie 1938; Ioan Lupaș, *Emanuil Gozdsu 1802-1870. Originea și opera sa*, București, 1940

³ *Emanuil Gojdu 1802-1870*, Oradea, 1972

de arhivă.⁴ Un merit incontestabil revine și cercetătorilor români, care au reușit tipărirea a două volume reprezentative, bazate pe investigații temeinice întreprinse în principal în arhivele românești.⁵ Datorită actualității subiectului, în aceste lucrări accentul cade pe *Fundația Gojdu* și, implicit, pe posibilitatea redobândirii de către statul român a bunurilor aparținătoare acestuia, aflate actualmente pe teritoriul Ungariei.

Intenția noastră este să coroborăm datele cercetărilor anterioare și să le completăm cu documente inedite, dar și să aruncăm o lumină asupra unor aspecte mai puțin cunoscute din biografia marelui mecenat susținută de o anexă documentară concludentă. Nu ne-am propus să reconstituim genealogia întregii familii, ci ne vom referi strict la Emanuil Gojdu, la părinții și la frații săi, încercând să reconstituim traiectoria vieții acestora.

Asupra originii familiei Gojdu, cercetătorii, care au studiat problema, au ajuns la concluzii diferite, argumentate cu dovezi documentare palpabile sau doar cu supoziții. În categoria celor care susțin originea macedo-română a familiei Gojdu se numără Ioan Lupaș, Nicolae Firu și Teodor Neș. Primul se bazează, în acest sens, pe un testament din anul 1789, scris în limba vulgară neogreacă prin care Emanuil Popovici lasă nepotului său după soră, Atanasie, sau cum mai era numit, Tănase Nasta Gojdu, o sumă de bani. Argumentul său pentru susținerea originii macedo-române era limba în care s-a elaborat acest document.⁶ Publicând o altă variantă a testamentului amintit, elaborat în anul 1790, care cuprinde mici modificări vizavi de cel anterior, Nicolae Firu, care a descoperit acest exemplar în arhiva Primăriei orașului Oradea, tinde spre susținerea aceleiași argumentații în favoarea originii familiei Gojdu.⁷

Teodor Neș scrie că familia Gojdu, conform bibliografiei maghiare, a plecat din orașul Moscopole, situat în Albania de astăzi, odată cu familiile Sina, Tilta, Dumba și s-au așezat în Polonia de unde au coborât în Ungaria. Familia Gojdu se stabilește inițial la Miskolc. Ulterior o parte se mută în județul Alba, din rândul ei provine scriitorul și juristul Gojdu Elek, considerat de unii cercetători drept nepotul lui Emanuil Gojdu, fapt neconfirmat însă, iar alta se statornicește în Bihor.⁸

⁴ Maria Berényi, *Istoria Fundației Gojdu (1870- 1952)*, Budapesta, 1995; *Idem*, *Cultura românească la Budapesta în secolul al XIX-lea*, Giula, 2000; *Idem*, *Viața și activitatea lui Emanuil Gojdu 1802-1870*, Giula, 2002

⁵ Pavel Cherescu, *Un umanist român marele mecenat Emanuil Gojdu (1802-1870)*, București, 2002; Cornel Sigmirean, Aurel Pavel, *Fundația "Gojdu" 1871-2001*, Târgu- Mureș, 2002

⁶ Pavel Cherescu, *op. cit.*, p.193-194

⁷ Nicolae Firu, *Genealogia familiei*, în *Noua Gazetă de Vest*, Oradea, 1938, nr.626, f.2

⁸ Teodor Neș, *op. cit.*, p.86; *Új Magyar Irodalmi Lexikon*, Budapesta, 1994, p. 692

Ioan Cavaler de Pușcariu tinde să accepte originea balcanică a familiei și îl amintește pe Emanuil alături de ceilalți membri macedo-români ai comunității bisericești din Budapesta, cum ar fi familiile: Mocioni, Derra, Dora, Guda, Horvath.⁹

În categoria celor care susțin originea română, chiar bihoreană a familiei, se numără și discipolul său, Partenie Cosma, care a lucrat în biroul avocațial a lui Emanuil Gojdu din Pesta, și i-a fost alături până la moarte. Acesta se bazează pe afirmația, des repetată de avocat, că el este *român ungurean din comitatul Bihării*. În favoarea afirmației sale acesta vine cu argumentul legăturilor de familie avute de Emanuil în Bihor. El consideră că macedo-românii, care se ocupau cu comerțul, erau cu toții foarte bogați și se căsătoreau numai cu persoane de aceeași origine, iar mama lui Emanuil provenea dintr-o familie de români; de asemenea ei își orientau descendenții tot spre comerț și nu spre alte profesii pentru a avea continuitate în familie în desfășurarea afacerilor de care se ocupau.¹⁰ Opiniei acestuia i se alătură și George Sofronie, care consideră că Popovici Atanasie avea drept poreclă *Gojdu*, și crede că dialectul aromân l-a înșușit abia la Budapesta, după căsătoria sa cu Anastasia Vulpe-Pometa. Reia argumentele lui Partenie Cosma și adaugă faptul că numele de Popovici, al tatălui său, dovedește o descendență clericală.¹¹

Problema originii familiei Gojdu nu o putem considera elucidată până în stadiul actual al cercetărilor, și fără a ne ralia vreunei opinii, semnalăm unele aspecte mai puțin relevate în lucrările elaborate până în prezent. Având la dispoziție mențiunea matricolă lui Emanuil, care a fost botezat la Biserica cu Lună de către preotul Ioan Biuti, constatăm că la data respectivă biserica dispunea atât de preoți români cât și de preoți sârbi și greci. De ce a fost preferat cel sârb, dacă familia era de origine română?. Aceeași situație o constatăm și în cazul fratelui lui Emanuil, Ioan, care a fost botezat în anul 1804 de capelanul Vasile Davidovici, care era ajutorul preotului sârb, Ioan Biuti. A fost preferat George Vasilievici și în momentul morții mamei lui Emanuil, Ana, care a cuminecat-o și a înmormântat-o pe aceasta în 22 iulie 1816. Nu am găsit deocamdată relații despre originea lui Gheorghe Cojocnean, capelanul care a făcut oficiile în momentul decedului lui Atanasie.¹² Preferințele familiei îndreptate spre preotul sârb și nu spre cel român ar putea fi un argument în plus în privința originii sale balcanice.

⁹ *Ibidem*, p.87

¹⁰ Partenie Cosma, *op. cit.*, p.588

¹¹ George Sofronie, *op. cit.*, 1927, p.5-6

¹² Direcția Județeană Bihor a Arhivelor Naționale, (în continuare D.J.B.A.N.) *Colecția registrelor de stare civilă*, nr.670, f.7, 8v; nr. 671, f.69, f. 131

Se pune problema de unde provine numele de familie Gojdu, sau ortografiat Gozsdu, Gozdu, Kozdu, Guzdsu, ultima variantă figurează și în testamentul său, din moment ce inițial tatăl lui Emanuil purta numele de Popovici Atanasie, abia mai târziu apare ca un codicil la numele său de origine și acest apelativ. Acest fapt este semnalat și de Nicolae Firu, care a cercetat un număr însemnat de documente ale familiei Gojdu, păstrate în arhiva Primăriei municipiului Oradea.¹³

Sunt autori care consideră că pentru prima oară apare menționat, alături de numele de Popovici, și cel de Gojdu, în matricola decedaților,¹⁴ unde moartea tatălui lui Emanuil, care survine în 23 iulie 1821, este astfel menționată: "Robul lui Dumnezeu *Popovici sau Gojdu Atanasie*, locuitor în Oradea Mare,¹⁵ (vezi anexa nr.8) Cercetând mai atent matricolele vremii, am constatat că informația a fost preluată în mod automat de unii cercetători, în realitate, după cum scrie și Ioan Lupaș, în mențiunea făcută cu ocazia înregistrării nașterii fiului său Simeon, în 1 septembrie 1813, preotul notează la numele tatălui ca fiind Gojdu sau Popovici Atanasie.¹⁶ (vezi anexa nr.3) În momentul consemnării nașterii următorului copil, în 1814, numele tatălui apare din nou în varianta Popovici, dar în matricola din 1816, unde este înregistrat ultimul său fiu, Gheorghe, la numele tatălui apare tot Gojdu Atanasie. În stadiul actual al cercetării nu ne putem pronunța asupra acestor inconsecvențe de înregistrare. Deoarece registrele matricole erau completate de preoți, poate exista supoziția că aceștia au făcut mențiunile sub forma care le era mai familiară sau mai cunoscută.

Vom trece succint în revistă datele pe care le deținem privind părinții lui Emanuil. Deoarece nu s-au păstrat matricolele, nu cunoaștem exact nici data nașterii lui Atanasie, nici a soției sale Ana. Am putut reconstitui, referitor la Atanasie Popovici, Gojdu, faptul că provenea dintr-o familie cu patru copii, trei băieți și o fată (Nicolae, Iuliana și Mihai). Conform mențiunilor testamentare¹⁷ (vezi anexa nr.9) era comerciant și se ocupa în principal cu producerea și desfacerea băuturilor spirtoase. În acest scop el deținea o casă cu trei încăperi, care servea drept unitate de desfacere, situată în cartierul Subcetate, lângă intrarea în Cetate, unde avea un vad comercial foarte bun. Pentru a produce băutura comercializată, deținea în Podgoria orașului Oradea o vie, împărțită în patru coloane și o casă, în comuna Groși, unde se fierbea țuca, dotată cu utilajele necesare acestei îndeletniciri. De asemenea, deținea și animale de tracțiune, mobilier, biju-

¹³ Nicolae Firu, *Genealogia familiei*, în *Noua Gazetă de Vest*, Oradea, 1938, nr.626-628

¹⁴ Teodor Neș, *op.*, cit.p.87

¹⁵ D.J.B.A.N., *Colecția registrelor de stare civilă*, nr. 671, f.131

¹⁶ *Ibidem*, nr. 672, f. 36 v.; Ioan Lupaș, *Părinții și frații*, p.16

¹⁷ Nicolae Firu, *Genealogia familiei*, în *Noua Gazetă de Vest*, nr. 627, f.2

terii valoroase, obiecte de argint, ceea ce ne determină să afirmăm că, deși nu intra în categoria oamenilor înstăriți ai vremii, nici sărac nu se putea numi, deoarece din veniturile realizate a putut asigura un trai decent numeroasei sale familii.

Din testament reiese că era o persoană activă, atașată urbei, a îndeplinit o perioadă de timp și funcția de econom (administrator financiar) al cartierului Oradea-Orașul Nou. A fost un bun creștin, deoarece o donat o importantă sumă de bani Bisericii cu Lună, aflată în construcție.¹⁸ În prevederile testamentare, Atanasie solicită să-i fie achitată datoria de 100 Rfl. față de biserică și toate celelalte datorii mărunte, pe care le avea față de familie, sau persoane străine. Abia după ce rezolvă aceste probleme, Atanasie Gojdu îi cuprinde în testament și pe membrii familiei sale, pe a doua soție, frații care erau în viață la data respectivă, Mihai și Iuliana și cei patru copii, Ecaterina, Dimitrie, Ioan și Emanuil. Testamentul lui Atanasie a fost semnalat și cunoscut deja de Ioan Lupaș¹⁹ și de George Sofronie,²⁰ dar a fost publicat abia de Nicolae Fîru,²¹ care nu menționează data emiterii documentului, făcându-se supoziții doar în acest sens, a fi anul 1821.

Prima soție a lui Atanasie, Ana, era fiica lui Dimitrie Poynar de Király Darócz, (Craidorolț, azi în județul Satu-Mare) născută în 1779. Acest an s-a dedus, neexistând documente pentru perioada respectivă, ca urmare a mențiunii făcute pe piatra sa funerară că a trăit 37 de ani, anul decesului fiind cu certitudine 1816. În căsnicie a venit cu o dotă apreciabilă care cuprindea pe lângă mobile, îmbrăcăminte luxoasă, argintărie, și o casă în Oradea Subcetate.²²

Una din problemele rămase nelămurite pe deplin până în acest moment privește numărul exact al *membrilor familiei* Gojdu, formată din șase sau chiar șapte copii și traiectoria profesională a acestora. Conform cercetărilor întreprinse de Ioan Lupaș,²³ Atanasie Gojdu avea șase copii și anume: pe Dimitrie, nu se cunoaște exact data nașterii, Emanuil, născut în 9 februarie 1802 și botezat în data de 12, Ioan, botezat în 20 aprilie 1804, Simeon, născut în 1 septembrie 1813, Vasilie, înregistrat în 1 ianuarie 1815, dar născut conform registrului matricol în 31 decembrie 1814, și Gheorghe, în 23 aprilie 1816, fiind înregistrat în data de 25 aprilie.

¹⁸ Deoarece biserica nu era ornată, comunitatea ortodoxă a cerut un împrumut din *Fondul național al Mitropoliei din Karlovitz*, pentru a cărei restituire au garantat mai multe familii bogate

¹⁹ Pavel Cherescu. *op. cit.*, p.193-194

²⁰ George Sofronie, *op. cit.*, p.5 nota 3

²¹ Nicolae Fîru, *Genealogia familiei*, în *Noua Gazetă de Vest*, nr. 627, f.2; nr. 628, f.2

²² *Ibidem*, nr. 626, f. 2

²³ Ioan Lupaș, *Emanuil Gojdu. Originea și opera sa*, în *Arhiva Bibliotecii Mitropoliei ortodoxe Sibiu, fond Ioan Lupaș*, document nr.4599, apud Pavel Cherescu, *op. cit.*, p. 195-196

Mergând pe urmele cercetărilor întreprinse de Ioan Lupaș, parțial publicate,²⁴ am reușit să identificăm toate mențiunile consemnate în registrele matricole ale vremii, păstrate la filiala orădeană a Arhivelor Naționale. Există însă dubii asupra ultimilor trei frați menționați de acesta, și anume, Simeon, Vasile și Gheorghe, despre care nu avem nici o mențiune ulterioară în documentele păstrate până în zilele noastre. Poate fi valabilă și varianta ca Vasile să nu fie copilul lui Atanasie, deoarece în matricolă apare la numele tatălui Popovici Atanasie, și nu Gojdu, cum este menționat în dreptul numelui următorului copil, Gheorghe, iar la numele mamei apare alături de Anna și Sara, chiar dacă aceasta pare a fi o adnotare ulterioară. Dar dacă ținem cont de faptul că aproape toți copiii familiei Gojdu au avut drept nași de botez membri ai familiei Kukuli, fapt valabil și în acest caz, este un argument în plus în favoarea veridicității consemnării. Putem face numai supoziții în acest sens, dar credem că acest ultim copil al familiei, Gheorghe, îi aparține lui Atanasie, deoarece în mențiunea din matricolă nu există nici un dubiu asupra scrierii corecte a numelor părinților acestuia. Pentru a oferi o imagine concludentă cercetării genealogiei familiei Gojdu, redăm în anexă toate mențiunile de stare civilă păstrate și identificate pe parcursul investigațiilor. (vezi anexele nr.1-5)

Studiind cu atenție testamentul lui Atanasie Gojdu, publicat în traducere după original de Nicolae Firu, am ajuns la concluzia că în familie exista și o fată, pe care cercetătorul Ioan Lupaș nu o menționează, fiind probabil cea mai mare dintre copii și, datorită faptului că nu se păstrează registre matricole mai vechi de anul 1793, ca atare nu a reușit să o identifice. Este vorba de Ecaterina sau Catița, cum e consemnată în testamentul fratelui ei Dimitrie²⁵, (vezi anexa nr.10) din care rezultă că în anul 1849 ea era căsătorită cu Gavrilă Faur și avea două fete. Acesta se îngrijește de familia surorii sale lăsându-i diverse obiecte casnice, unele din metal nobil, bijuterii cu pietre prețioase. De asemenea, tatăl ei Atanasie îi testează bunurile cu care a venit în căsnicie mama sa, Ana Poynar, incluzând aici și casa din cartierul Subcetate, alături de alte numeroase bunuri casnice și bijuterii.²⁶ Se pare că ea a avut o căsnicie reușită, deoarece după cum rezultă din documentele vremii, soțul ei Gavrilă Faur era o persoană bine situată din punct de vedere financiar și, totodată, implicată în viața social-religioasă a orașului.

²⁴ Ioan Lupaș, *Părinții și frații*, p. 15-16; D.J.B.A.N., *Colecția registrelor de stare civilă*, nr. 670, f.7, 8v; nr. 672, f.23v, 36v, 48v.

²⁵ D.J.B.A.N., *fond Primăria municipiului Oradea*, inv.141, dosar 68, f.115-118

²⁶ Nicolae Firu, *Genealogia familiei*, în *Noua Gazetă de Vest*, nr.627, p.2; nr.628, p2

Cei trei posibili frați, Simeon, Vasile și Gheorghe, consemnați în matricola botezaților, nu apar nici în testamentul lui Atanasie Gojdu și nici în cel întocmit de fiul cel mare, Dimitrie. Presupunem că există două motivații pentru acest lucru, și anume: fie că tatăl lor nu i-a nominalizat în testament întrucât erau minori și apar sub apelativul “orfanii mei”, ori că rata mortalității era foarte ridicată în epocă, ei nefiind în viață în momentul conceperii actului.

Pentru a avea o imagine concludentă asupra felului în care au fost înregistrați în matricolele vremii descendenții familiei Gojdu, redăm în anexă transcrierea din alfabetul chirilic în cel latin, a mențiunilor făcute de contemporani.²⁷ Registrul matricol din anii 1793-1811, al Parohiei ortodoxe Oradea, cuprindea numele celor botezați, cununați și morți, consemnare făcută de preotul local, fără a avea o rubricatură specială în acest sens. Registrele ulterioare conțin deja anumite formulare tipizate, cu rubrici lăsate libere, care erau completate în momentul producerii evenimentului. De la un moment dat fiecare eveniment beneficia de un registru separat, datorită și creșterii numărului populației și a înmulțirii înregistrărilor de acest gen. Astfel, există în Parohia ortodoxă Oradea, începând cu anul 1811, registre matricole separate pentru născuți (botezați), căsătoriți și morți. Datorită acestui format al registrelor, data nașterii celor care s-au înregistrat până în anul 1811 nu se cunoaște cu exactitate, fiind consemnat doar momentul botezului făcut în biserică. În noile registre matricole, deși apare pe formularul tipizat mențiunea “Însămnarea ceilor ce să botează,” în cadrul rubricilor de asemenea tipizate, se menționează atât ziua, luna și anul nașterii, cât și cele ale botezului, datele fiind mult mai exacte. Se pare că exista în epocă procedura de a se boteza copii în prima zi, sau la doar câteva zile după momentul nașterii, ceea ce poate constitui un indiciu în aproximarea evenimentului în situațiile în care nu avem menționată data exactă.

Deoarece documentele vremii referitoare la familia Gojdu sunt puține, una dintre problemele neelucidate în mod corespunzător ar fi: de unde se cunoaște data nașterii lui Emanuil, deoarece se păstrează numai documentul original de botez, mai exact matricola “Botezaților, Cununaților, Reposaților din Oradea pentru anii 1793-1811”,²⁸ care consemnează în data de 12 februarie 1802, cu litere chirilice, botezul copilului Manoilă. Singurul loc unde se precizează data exactă a nașterii sale este în dispoziția finală din testament, unde acesta cere să fie citit textul lăsamântului său în

²⁷ Mulțumim pe această cale cercetătorului Florian Dudaș pentru ajutorul acordat în descifrarea textelor chirilice.

²⁸ D.J.B.A.N., *Colecția registrelor de stare civilă*, nr.670, f.7

fiecare an, în toate bisericile ortodoxe, în data de 9 februarie calendar vechi, “în ziua nașterii mele” Iată textul: “Pentru ca dispozițiunile aceste testamentare sub decurgerea timpului să nu se dea uitării, hotăresc ca testamentul acesta să se citească în toți anii, în toate bisericile catedrale române răsăritene, în 9 februarie calendar vechi, ca în ziua nașterii mele”²⁹

O inadvertență apare și în privința prenumelui corect a lui Emanuil Gojdu, în actul de botez Manoilă, pe monumentul funerar Emanuel, iar în testamentul său tipărit Emanuilu Gozsdu. Cel mai des uzitat apare sub forma Emanuil, astfel este menționat și în testamentul tatălui său Atanasie. Într-un document olograf din anul 1850 apare semnătura sa sub forma Manuil Gozsdu,³⁰ formă în care este menționat și de Partenie Cosma în *Enciclopedia română*.

În cursul anului 2001 a fost depistat, întâmplător, testamentul lui Dimitrie Gojdu, redactat în limba maghiară la Oradea în 18 noiembrie 1849.³¹ Lectura acestuia ne permite unele clarificări, dar e de natură să stârnească și unele confuzii ori nedumeriri. Se amintește în testament de “fratele mai mare Nedu Marcu” și de “fratele mai mic Nedu Alexandru.” Despre primul știm că era negustor, decedat la 21 aprilie 1868, în vârstă de 89 de ani, cu domiciliul în strada Maghiară nr.12.³² Despre al doilea nu știm absolut nimica. Opinăm că ar fi vorba de rudeni apropiate, probabil verișori primari.

Dimitrie Gojdu trebuie să se fi născut în ultimii ani ai secolului al XVIII-lea când tatăl său, Atanasie Popovici- Gojdu, și-a întocmit testamentul (circa 1819-1821), acesta satisfăcea stagiul militar. În registrul botezaților pe anii 1793-1811 nu figurează. E posibil așadar să nu se fi născut în Oradea. În același testament la punctul 21 Atanasie se plânge de fiul său, Dimitrie, care “...de multe ori m-a supărat cu purtarea sa necuviincioasă,” dar cu toate acestea nu l-a dezmoștenit.³³ Se pare că n-a fost căsătorit și, prin urmare, n-avea copii legitimi. Testamentul lui Dimitrie Gojdu a fost deschis și dat publicității în ziua de 2 decembrie 1849, data probabilă a decesului.(vezi anexa nr.10) Se pare că acesta manifesta o afecțiune deosebită față de Emanuil, el fiind menționat primul în testament, drept beneficiar al unui ceas de buzunar sau, la alegere, al unui inel sigilar de aur.

²⁹ *Analele Fundațiunei lui Gozsdu, 1870-1880*, fascicol II, Budapesta, 1886, p.4

³⁰ D.J.B.A.N., *fond Parohia ortodoxă centrală Oradea*, dosar 7, fila 18; Partenie Cosma, *op.cit.*, p.588

³¹ D.J.B.A.N., *fond Primăria municipiului Oradea*, inv. 141, dosar 68, f.115-118. (Testamentul a fost transcris și tradus de către dr. Bujor Dulgău. În clarificarea unor termeni a fost consultată d-na Veronica Covaci)

³² *Idem*, *Colecția registrelor de stare civilă*, nr. 681, f.112

³³ Nicolae Firu, *Genealogia familiei*, în *Noua Gazetă de Vest*, nr. 628, p.2

Din prevederile testamentare aflăm că deja în anul 1849 Emanuil deținea o avere considerabilă “grație strădaniilor sale,” obiectele lăsate aveau doar valoare sentimentală, reprezentând o amintire de la fratele mai mare. Având încredere totală în Emanuil îl împuternicește pe acesta să împartă bunurile rămase, bani sau obiecte “după chibzuiala sa,” numindu-l executor testamentar al valorilor deținute la Pesta, constând în principal în bani, depuși la Casa de Păstrare din localitate.

Următorul frate menționat în testament este Ioan, care beneficia de o sumă considerabilă de bani (600 fl) și de bunuri “...dacă bunul Dumnezeu îl va readuce acasă.” Această afirmație ne determină să presupunem că fie era înrolat în armată, fie îmbrățișase cariera militară și evenimentele tulburi ale anilor 1848-1849 l-au ținut departe de casă. Nu putem avea însă o certitudine în acest sens, puteau exista și alte motive pentru care nu se găsea în Oradea, dar tonul îngrijorat în care era redactat lăsământul ne determină să credem că era într-o misiune care-i puneia viața în pericol. Situația financiară a acestuia nu era tocmai înfloritoare din moment ce Dimitrie îi lasă pe lângă bani, obiecte de uz casnic, lenjerie și numeroase piese de îmbrăcăminte. Se pare că în epocă era o altă ierarhie a valorilor, deoarece sunt cuprinse în testament lucruri mărunte, care în mod normal nu ar trebui să facă obiectul unui asemenea act. Din acest testament aflăm cu certitudine despre existența surorii sale Catița, care avea două fete, pe Vendel și pe Ghizela, rezultate din căsătoria sa cu Gavrilă Faur. Dimitrie lasă familiei acesteia o sumă de bani (400 fl) două inele cu diamante și obiecte de uz gospodăresc din metal prețios. De asemenea îl împuternicește pe cumnatul său, Gavrilă Faur, să fie executorul testamentar al bunurilor deținute în Oradea. Era o procedură des uzitată în epocă de către familiile românești înstărite să doneze diverse sume de bani sau bunuri în beneficiul instituțiilor ecleziastice sau filantropice, în acest caz Biserica ortodoxă din Oradea Orașul- Nou și Velența, dar și cea din Pesta, totodată o sumă de bani revenea și Institutului de Nevăzători din Pesta.

Informații sporadice deținem și asupra casei familiei Gojdu din Oradea. O relație interesantă, semnalată de Petre Dejeu,³⁴ referitoare la locuința familiei apare în contextul oferit de înființarea Parohiei ortodoxe române din Oradea, în 20 octombrie 1784. Momentul este consemnat de Ioan Clintoc, primul paroh, pe coperta unui Mineu românesc, astfel: “...” în anul 1784 nouă și biserică și temeteul ni s-au slobozit și așa la 20 de zile octomvre ne-am și mutat cu sfânta slujbă în Oradea, în casa lui Niri András, care stă azi de la altar peste uliță.” La subsol, la nota 5, Dejeu notează:

³⁴ Petre Dejeu, *Așezămintele culturale din municipiul Oradea și județul Bihor*, Oradea, 1926, p.170-171

casa în care s-a născut mecenatele Emanuil Gojdu, azi proprietatea "Fundației Gojdu." În continuare Ioan Clintoc scrie: "Iarăși în 7 zile noembrie s-au și sfințit și pus fundamentul bisericeii, iară în anul 1790 noembrie 17 zile am și intrat cu sf. slujbă întrânsă, dară din trudit destul până la zidire, numai Dumnezeu știe, că și în V.Velența am slujit în casă 8 ani până ce s-au zidit biserica aceea și aci iarăși în casă șase ani până s-au zidit și aceasta cu multă trudă și strâmtoare dară și cu bucuria și dar a norodului cum nu se poate scrie. Spre aceștia dară apărare și patronie s-au așezat și pus Hramul Adormirei Maicii lui Dumnezeu." Această consemnare ne determină să afirmăm că imobilul în care s-a născut Emanuil Gojdu, în anul menționat mai sus, nu se afla în proprietatea familiei sale, ci ea a fost achiziționată mai târziu. O informație valoroasă, primită prin intermediul acestei consemnări, este și aceea potrivit căreia parohia ortodoxă a funcționat timp de 6 ani în clădirea care era și locuința acestui mecena orădean. În testamentul său Atanasie consemnează la primul punct, că printre bunurile deținute se numără și o casă situată ... "pe strada onorațiilor părinți Capucini, în vecinătate cu urmașii nobilului Poynar Dimitrie și cu urmașii lui Driva Dimitrie,"³⁵ ceea ce ne determină să credem că în 1821 casa era deja în proprietatea familiei.

Pe o hartă a orașului Oradea din 1887 apare imobilul din Strada Capucinilor nr. 76, ca fiind proprietatea văduvei lui Poynar Ianos. N. Firu³⁶ menționează că imobilul din strada A.Șaguna nr 5. a fost proprietatea familiei Atanasie Popovici Gojdu, apoi a familiei Poynar, de la care a cumpărat-o "Fundația Gojdu". În 1934 acolo funcționa o Școală de cântăreți, clădirea fiind proprietatea Episcopiei ortodoxe din Oradea.

Emanuil Gojdu a intrat în conștiința colectivă drept unul dintre cei mai mari și generoși mecena români, datorită înființării fundației care-i poartă numele și care o oferit pe parcursul anilor un ajutor substanțial tinerilor dornici de învățătură. Cercetătorii care au studiat prevederile testamentului³⁷ său și-au pus însă câteva întrebări asupra lăsamântului acestuia. Una dintre ele ar fi motivul pentru care Emanuil nu a lăsat bunuri familiei sale, respectiv fraților săi. O are în vedere și se îngrijește în mod special de soția sa, Melania Dumcea. La primul punct din testament lasă 12.000 fl. pe seama copiilor Iuliei Mandrino, căsătorită cu Petru Margari-tovics, ea fiind fiica surorii primei sale soții, Anastasia Pometa. În mod expres prevede suma de 360 fl. nepotului său, Mihai Mandrino, magistrat,

³⁵ Nicolae Firu, *Genealogia familiei*, în *Noua Gazetă de Vest*, nr. 627,p.2

³⁶ Nicolae Firu, *Monografia Bisericii Sfintei Adormiri(Biserica cu Lună)*,Oradea, 1934,p. 49

³⁷ *Analele Fundațiunei lui Gozdsu,1870-1880*,fascicol II, Budapesta, 1886,p.1-9

în Pesta.³⁸ Dispune ca testamentul să-i fie trimis și rudeniei sale Ioan Poinar senior, din Oradea. Legătura cu familia primei sale soții nu a fost întreruptă, ci membrii acesteia au făcut parte din Reprezentanța Fundației, fiind și beneficiarii permanenți ai acesteia. Există supoziția că rudele sale de gradul întâi, frați și surori, să nu fi fost deja în viață, și nici urmașii acestora, motiv pentru care nu sunt menționați în testament.

În loc de încheiere sau concluzii, ne permitem doar câteva constatări și un inventar de primă urgență a datelor absolut necesare unei genealogii a familiei Gojdu, care să cuprindă informații exacte privind data și locul nașterii lui Atanasie Popovici-Gojdu și a copiilor acestuia, Dimitrie și Catița, data decesului celorlalți frați ai acestuia, despre care nu deținem nici un fel de mărturii. Aceste repere rămân, deocamdată, deziderate istoriografice de onorat ale cercetătorilor bihoreni în primul rând.

A N E X E :

Anexa nr. 1

Bot[ezatu-s-a] și cu Mir sau uns pruncu *Manoilă*. Tatăl Popovici Tanasie, muma Ana, Nașa Kukuli Dimitreasa Malamati. Prin [Ioan] Biuti* paroh.

12 februarie 1802

* Numele parohului apare și sub forma Bőjthy sau Beőthy (1795-1811)

(D.J.B.A.N., *Colecția registrelor de stare civilă*, nr. 670, f. 7)

Anexa nr. 2

Bot[ezatu-s-au] *Ioanu*, tatăl Popovici Tanasie, muma Poinar Anna, nașa Bacicos* Kordoș Anna, prin Davidovici

1804 aprilie 20

* poate fi Bacicoe sau Bacicoi, prima variantă este agreată de Ioan Lupaș, *Părinții și frații*, p.15

(D.J.B.A.N., *Colecția registrelor de stare civilă*, nr. 670, f. 8 verso)

Anexa nr.3

S-au născut pruncul parte bărbătea[scă] în luna sept[emvrie] ziua 1-a anului celui mai sus[1813]. Tatăl pruncului Gojdu sau Pop[ovici] Atanasie și muma Poinar Anna lăcuitori în Orade[a] Mare. Sau botezat și sau uns cu Sf[ă]ntul Mir prin mine Preotul Zaharie Davidovici admin[i]s[tratorul] parohiei Prot[opop] parohialnic al Sf[i]nteii Besearici care se află în Orade[a], în luna și ziua cea ce s-au pus supt anul, și s-au dat în Sf[ă]ntul Botez

³⁸ Acesta beneficiază și de prevederile testamentare ale lui Dimitrie Gojdu din 1849

pruncului numele *Simeon*. Nașul lui au fost Ecaterina So[ța] lui Kukuli Gheorghe lăcuit[ori] în V[arad] Olosig.

1813 în luna sept[emvrie] ziua 2

(D.J.B.A.N., *Colecția registrelor de stare civilă*, nr. 672, f.23 verso, poziția 136)

Anexa nr. 4

S-au născut pruncul parte bărbătea[scă] în luna decem[vrie] ziua 31-a anului celui mai sus [1814]. Tatăl pruncului Atanasie Popovici și muma Anna Sara* lăcuitori în Orad[ea] Mare. Sau botezat și sau uns cu Sf[ă]ntul Mir prin mine Preotul Gheorghe Vasilievici, capelan parohialnic al Sf[i]ntei Besearici [cu] Hram[ul] Ador[mirea] [Maicii Domnului] care se află în Oradea Mare. în luna și ziua cea ce s-au pus supt anul și s-au dat în Sf[ă]ntul Botez pruncului numele *Vasilie*. Nașul lui au fost Kukuli jup[âneasa] Malamati lăcuit[oare] în Oradea Mare.

1815 în luna ianuar[ie] ziua 1-a

* *Sara*, după caracterele literelor și culoarea tușului, pare a fi o adnotare ulterioară

(D.J.B.A.N., *Colecția registrelor de stare civilă*, nr.672, f.36 verso, poziția 215)

Anexa nr. 5

S-au născut pruncul parte bărbătea[scă] în luna april[ie] ziua 23 anului celui mai sus [1816]. Tatăl pruncului Gojdu Atanasie și muma Anna lăcuitori în O[radea] Mare. S-au botezat și s-au uns cu Sf[ă]ntul Mir prin mine preotul Teodor duhovnic parohialnic al Sf[i]ntei Besearici Adormirea [Maicii Domnului] care se află în O[radea] Mare. În luna și ziua cea ce s-au pus supt anul și s-au dat în Sf[ă]ntul Botez pruncului numele *Gheorghe*. Nașul lui au fost Ecaterina nora lui Kukuli Demeter lăcuit[oriu] în Olosig.

1816 în luna april[ie] ziua 25

(D.J.B.A.N., *Colecția registrelor de stare civilă*, nr. 672, f.48 verso, poziția 287)

Anexa nr. 6

Roaba lui Dumnezeu *Anna*, muieră lui j[upânul] Popov[ici] Atanasie, lăcuitoriu în Oradia Mare, înspovedindu-și mai-nainte păcatele sale, Mie preotului Prot[opop] Teodor duhovnic parohialnic, al Sfintei Besearici Hram Adorm[irea] Născă[toare], care se află în Oradia Mare și s-au cuminecat cu Sfintele taine au răposat în luna iulie 22-a ziua și anul cea mai sus. Și s-au îngropat în pământ în luna și ziua cea ce s-au pus supt anul

[1816] în țentirim de vecie. Prin mine Gheorghie Vasilevici, bisericii capelan.
1816 în luna iulie ziua 22-a
(D.J.B.A.N., *Colecția registrelor de stare civilă*, nr.671, f.69, poziția 417)

Anexa nr. 7

După făcuta de trei ori în biserică vestire, neaflându-să nici o împedecare, s-au logodit și s-au cununat Mirele văduviu Gojdu Atanasie lăcui-toriu în Or[adea] Mare cu numita Mireasă văduva fata Ana Ruscaș a lui Manoil Steriu lăcui-toriulu în Or[adea] Mare în luna și ziua cea ce s-au pus supt anul [1817], prin mine preotul Meletie, Parohul Bisearicii a Sfant[ei] Adormiri [a Maicii Domnului] care se află în O[radea] Mare Nănașul lui au fost Catarina muierea lui Kukuli Gheorghie lăcuit[oriu] în Olosig, care și mărturisește cu mine Meletie Stancovici* par[oh] în Or[adea] Mare.

1817 în luna sept[emvrie] ziua 29

*Preotul își ortografia numele și sub forma Stankovits, în 1817 el era și asesor Consistorial.

(D.J.B.A.N., *Colecția registrelor de stare civilă*, nr. 675, f. 16 verso, poziția 85) .

Anexa nr. 8

Robul lui Dumnezeu Popovici sau Gojdu Atanasie, lăcui-toriu în Oradia Mare, înspovedindu-și mai-nainte păcatele sale, mie preotului Gheorghe Cojocnean, parohialnic al Sfintei Besearici Hram Ador[mirea] P[rea] S[fintei] Nă[scătoare], care se află în Orad[e]a Mare și s-au cuminecat cu Sfintele Taine, au răposat în luna iulie 23, ziua și luna cea mai sus. Și s-au îngropat în pământ, în luna și ziua cea ce s-au pus supt anul [1821] în țentirim de vecie. Prin mine de mai sus G[heorghe] C[ojocnean] cap[elan] Or[adea] M[are] 1821 în luna iulie ziua 25

(D.J.B.A.N., *Colecția registrelor de stare civilă*, nr. 671, f. 131)

Anexa nr. 9

Testamentul lui Popovici Atanasie alias Guzsdu *

În numele Tatălui al Fiului și al Duhului Sfânt. Amin

Subsemnatul, ce-i drept acum cu trupul suferind, dar cu mintea sănă-toasă și deșteaptă, cumpenind deșărtăciunea acestei lumi, pentru a înlătura ineptiile ce eventual s-ar putea isca între nevasta și între copii mei, am dorit să-mi fac ultima dispozițiune despre puțina mea avere:

1. În Oradea-Mare, pe strada Onoraților Părinți Capucini, în vecinătate cu urmașii nobilului Poynar Dimitrie și cu urmașii lui Driva Dimitrie am o casă.

2. În Subcetate-Oradea, lângă intrarea în cetate, am o casă, care în afară de prăvălia de rachiu are trei încăperi.

3. În podgoria Oradea am o vie împărțită în patru secțiuni (coloane)

4. Am pe valea Crișului, în comuna Groși o casă pentru fiert rachiu, două cazane pentru fiert rachiu, 54 căzi pentru adunat prune și toate accesoriile cerute pentru cazane, tot asemenea între locuitorii de acolo în prețul prunelor am avansat o anumită sumă de bani de la locuitorul de acolo Ilie Costa am în zălog o pruniște în preț de 60 Florini Renani, tot la locuitorul din Groși, Ilie Mitru Alexa, am o creanță de 100 florini pe contract cu care îmi datorește în prețul alor doi boi; mai am la Illya Ilie 125 Florini Renani, iar la Surduc la Onuț Ilie, unasutășaptezeci, 170 Rfl., pentru cari sume numiților le-am dat boi.

5. Înaintea Înaltei Curți de Apel Regal avem spre judecare un proces, pe care ori că-l vom câștiga ori că-l vom pierde, jumătate mă privește pe mine, cealaltă jumătate îi privește pe urmașii defunctului meu frate Popovici Francisc și Popovici Vasile.

6. Am 4 cai, 2 vaci, 3 juninci în anul al doilea.

7. Am depus la d-l avocat Costa Alexandru acte privitoare pretențiilor mele asupra locuitorilor din Mociar și Rîpa, cari sunt ordonate pentru execuție, două din trei părți din sumele ce se vor realiza din aceste creanțe le va reveni orfanilor mei, iar unul din trei părți va fi a onoratului domn avocat, astfel însă Domnia- sa va face toate lucrările fiindcă eu și orfanii mei nu suntem suficienți pentru acelea.

8. La rândul meu, însumi datorez cu anumită sumă la prăvălia urmașilor defunctului meu frate, cum reiese din registrele comerciale.

9. Datorez Bisericii greacă -neunită din Oradea-Mare, una sută floreni renani.

10. Din leafa fostului meu servitor Mihai, a rămas la mine patruzeci flR. pe care ordon a fi plătiți.

11. În masa falimentară a ovreului Wallenstein Moisă datorez cu prețul alor două butoaie de vin vechi și prețul alor 57 K.cs. și 3 cane de vin nou, cumpărate de mine de la d-l Stupa Teodor.

12. Am un contract pasiv la castelanul din Aleșd, d-l Roth Mihai încă din anul 1815, dar achitat, cum reiese din lista mea zilnică; așîșderea și la defunctul Szlatkai Mihai mi-a rămas un contract de 300 flR., dar achitat.

13. Trei ani consecutivi am fost economul vestitului nostru oraș, am înaintat socotelile referitoare, care sunt sub revizuire, sper că în acele nu voi fi aflat vinovat, căci nu sunt dator cu nimica și nenumărate ori am rugat V. Magistrat ca să le ia la cercetare și să mă descarce de ele, dar nu l-am putut convinge.

14. Deci dacă mi-ar surveni moartea, vreau și ordon ca executorii testamentari imediat să sigileze toate, să le inventarieze atât imobilele cât și mobilierul din casă; să fie vândute toate obiectele mele în afară de casa din Subcetate- Oradea și mobilele lăsate fiicei Ecaterina: din prețul cărora plătindu-se cheltuielile de înmormântare, datoriile mele pasive și legatele de mai jos, din ce rămâne pe deasupra, încasându-se creanței și computându-se și casa mea din Subcetate-Oradea, după evaluarea ei comasând și valoarea ei cu masa lăsământară din întregul capital să i se dea ca avans fiicei mele Ecaterina pentru îmbrăcarea ei suma de 200 Rfl. Și cu această sumă, numita mea fiică va lua mai multă parte.

15. Soției mele Ruscaș Ana îi las 300 Rfl. în polițe și mobilierul ce mi le-a adus cu sine.

16. Las fratelui mai mic Mihai, una sută adecă 100 flR., în polițe.

17. Las surorii mele Popovici Iuliana una sută, adecă 100 flR., în polițe.

18. Las fiicei mele Ecaterina din mobilier 6 perne, 2 plapome, una saltea, 8 lînțoale (cearșafuri), 4 fețe de masă, 6 șervete, scrinul de cîmșir cu toate ce sunt în el, inelul mare de aur în formă de inimă cu două pietre de diamant, 6 șire de mărgelă mici, 5 șire de granate, o pereche de cercei, patru perechi de cuțite cu mâner de argint și patru linguri de argint, cari se vor da fără lipsă fiicei mele.

19. Fiului Emanuil las o pereche de cuțite cu mâner de argint și o lingură de argint și un inel-sigiliu cu două pietre de diamant.

20. Fiului meu Ioan asemenea două perechi de cuțite cu mâner de argint, două linguri de argint și un inel-sigiliu cu două pietre de diamant.

21. Din ceea ce va rămâne după achitarea pasivelor și legatelor amintite mai sus, să se împartă în proporție egală fiii mei Emanuil, Ioan și Ecaterina; fiul meu însă Dimitrie să nu beneficieze decât de una treime a unei rate ce revine unuia, căci de multe ori m-a supărat cu purtarea sa necuviincioasă și căci până acuma când cu voia, când fără voia mea a luat mult; iar și partea aceasta i-o las, ca dobânda acelei sume ce-i revine să i se dea în două părți până ce nu se eliberează de la miliție.

22. Din partea paternă a decedatei mele soții Poynar Ana, nici dânsa, nici eu n-am luat vreo parte cătuși de mică, cum reiese din procesul intentat în această privință înaintea vestitului magistrat, doresc ca și partea aceasta să se înglobeze în favorul orfanilor mei.

23. Dacă vreunul din copiii mei ar deceda partea aceuia să fie devoluată celorlalți, subânțelegându-se și fiul meu Dimitrie.

24. Iar dacă vreunul din rudeniile mele ar intenta vreun proces împotriva moștenitorilor mei privitor la averea strămoșească rămasă pe mine după decedatul tată și decedata mamă a mea, la care eu abia putui să ajung

numai cu multe cheltuieli și trudă după un lung proces și moștenitorii mei din actele aflătoare la casa mea n-ar putea să se apere îndeajuns; copiii mei sau domnii executori de testament să cerceteze procesul verbal a Sfatului judecătoresc din Oradea-Subcetate din care reiese că nu eu le sunt dator, ci ei îmi datorează mie cu 2583 Florini Renani.

25. La vânzarea la mezat a imobilelor și obiectelor mele, Nobilul Sfat al Vestitului oraș al nostru, ca tutor principal va delega un deputat pe lângă executorii testamentari: cu toate acestea banii încasați vor rămânea în mâinile executorilor testamentari, iar ce va rămânea pe deasupra plășilor de datorii și de legate, plasarea sigură și garantată a aceleia va fi ordonată de Scaunul Domnesc al Capitlului Latin, Spectabil și Nobil, ca plasarea aceleia să se facă la locuri, unde să nu există pericolul pierderii, iar dobânzile să le primească pentru întreținere și îmbrăcăminte lor orfanii mei fără lipsă și la vremea sa.

26. Drept executori testamentari îi rog și ordon pe Domnii cetățeni și comercianți din Oradea Roja Alexandru, Hadji Ioan și notarul consistorial Papp Florian, de conștiinciozitatea adevărată a căroră fiind pe deplin convinși, nădăjduiesc buna ordine a masei mele de lăsamânt și a orfanilor mei. Însumi cetind, cumpănind și în toate aprobând și întărind această dispoziție ultimă a mea, fiind toate acelea despre cari fac testament sunt câștigul meu propriu, la cari nimeni nu are vreun drept strămoșesc sau de altfel, doresc ca aceea să fie observate și ținute cu sfințenie atât către fiii mei cât și de către alții, o confirm în acest scop cu iscălitura numelui meu.

ss. Popovici Atanasie alias Guzsdu ca testatar (L.S.)

ss. Fábry Antonie, senatorul Subcetății- Oradea (L.S.)

ss. Kovats Mihai, ss. Nicolici Ioan, ss. Papp Florian, notar consistorial (L.S.) Prezentul testament făcut deja așa cum aici este descris, numai pentru solemnitate ni-a fost predat. (ss.) Radovici Mihai, senatorul Vestitului oraș Oradea-Mare (L.S), Király Emeric, ca legalizator invitat și executor al Vestitului oraș Oradea (L.S.)

* Reproducem doar traducerea în limba română, deoarece nu am avut acces la original, apud Nicolae Firu, *Genealogia familiei lui Emanuil Gozsdu în Noua Gazetă de Vest*, Oradea, an III, nr. 627, f.2, din 19 iunie 1938; nr. 628, f.2, din 21 iunie 1938)

Anexa nr. 10

Atyának, Fiúnak, Szent Lélek Istennek nevében. Ámen.

Ámbár ép elmével, de gyenge, és erőtlen testtel lévén, elöttem áll a világi mulandóság, mi szerént mindennek minek kezdete van, annak végének is lenni kell, rendelkezésem alá tartozó javakról halálom esetére eképpen végrendelkezem:

Micsoda javaim legyenek ezen végintézethez mellékelt / alatti össze írás tanúsítja:

1-ör. Kedves Manó öcsémnek hagyom a lánczos horgony órát emlékül, a másik órát a másik öcsémnek Janinak, ha az Isten vissza hozza.

2-or. Az arany pecsétnyomó gyűrűmet Mandrino Misinek hagyom olly formán hogy ha Manó öcsém kívánná azt meg tartani, a lánczos horgonyos órával fel cserélheti, s ez nekem ellenemre nem lessz, különben is ötöt az Isten szorgalma után elegendő vagyonnal meg áldotta, szerezett testvéreimtől, és minden atyámfiatól békével kívánván elválni.

3-or. János öcsémnek kész pénzt hagyok hat száz, az az 600 pengő forintot, az arany lepin repetir órát, az újabbik selyem paplant, matrácot, három párnát, hat hajjal, két ágy takarót, hat lepedőt, szalma zsákkal, egy ezüst kanalat, egy kést és villát, egy kávé ezüst kanalat, egy finom abbúl aranyozott findzsát, egy belől aranyozott bors és só tartóval ellátott Pikszist, ugyan csak János öcsémnek hagyok 15 rumburger inget, lábravalóval együtt, 3o fehér zsebbevalót, úgy nem különben a czérna fuszeklit is a mennyi el készült, egy pár csizmát, melyet ki választ, egy fain bársony, egy fain selyem, négy fain nyári mellényt, egy új fekete pantallont, egy új fekete frakkot, az új kávé színű téli kaputot, a szürke ócska nadrágot, a téli biber sipkát.

4-er. Szabó Miklós leányának Dombrádinének, részint maga, részint gyermeke segéllésére négy száz az az 400 pengő forintot hagyok, ezen kívül egy ezüst tej meritő kanalat, két ezüst evő és két kávé kanalat, két kést, két villát, két findzsát, négy szalvétát és négy lepedőt hagyok.

5-ör. Faur Katiczának, négyszáz az az 400 pengő forintot hagyok, ezen kívül egy nagy leveses ezüst kanalat, leányának, Vendelnek pedig a gyémánt gyűrűmet hagyom, a melly fekete új bársony mellényem zsebébe van. Gizella leányának hagyom a másik gyűrűmet a melly a masikkal össze van kötve az új bársony mellényem zsebébe, ezeken felyül Faur Katiczának hagyok négy lepedőt, két ezüst evő, két kávé kanalat, két kést, két villát a lelet tárban irtt minőség szerint egy findzsát, és négy szalvétát is hagyok.

6-or. Nedu Manczi árvának két száz, az az 200 pengő forintot hagyok, melly összeven felyül, hagyományozott szalvétákon felyül maradandó szalvétákat, úgy nem különben a Speisz kanalat, egy kis kávé kanalat, valamint az eddig testált ágy, és fehérnémüekén felyül maradandókat is ugyan ezen árváknak hagyom.

7-er. Nagy Várad városa fő birájának Sztupa Mihály úrnak hagyom a bör tokot abban lévő késsel, villával, ezüst kanállal, és ezüst padlóval együtt barátság emlékéül.

8-or. Poynár Sándor gyermekeinek negyven az az 40 pengő forintot hagyok az ócska ruháimmal együtt.

9-er. Özvegy Sztupa Márticzának, ki betegségem ideje alatt körülöttem fáradozott, gondomat viselte, és ápolt, melly fáradsága jutalmául ötven, az az 50 pengő forintot hagyok.

10-szer. A N. Váradí Görög nem egyesült Templomnak száz, az az 100 pengő forintot hagyok olly formán hogy ezen öszvetet Faur Gábor vegye fel, és csak akkor adja át a Templom részére a midön Zsiga Miklós a Templom pénzét nem kezeli.

11-er. Nedu Sándornak hetven öt, az az 75 pengő forintot hagyok, egy ezüst kést, villával és kanállal, ezeken kívül hagyok még néki 3 párnát hat párna hajjal, hat lépedőt.

12-er. A Pesti Görög nem egyesült Templomnak hatvan az az 60 pengő forintot hagyok.

13-er. A Pesti Vakok Intézete részére negyven, az az 40 pengő forintot hagyok.

14-er. A Velencei Görög nem egyesült Templom számára hagyok negyven, az az 40 pengő forintot.

15-ör. Nedu Márk batyámnak, hagyom a nagy tráncsirozó kést ahoz tartozó villával együtt.

16-szor. Nedu Sándor öcsém fellyebb említett hagyományát a végrendelet végrehajtásakor édes attya és Manó öcsém bélátasuk szerint veheti kezéhez rögtön.

17-er. Ha ezen Végintézetben foglalt hagyományok ki fizetése után akár kész pénzben, akár természetben még valami fen maradna, Manó öcsémet kérem, és felhatalmazom, hogy az iránt bélátása szerint rendelkezék, így szintén arra is fel kérem hogy a mennyiben Pesten lakik, a Pesten lévő javaimat ezen Végrendeletem értelme szerint a hagyományosok között felosztván hajtsa végre a Végrendeletet, itten N. Váradon lévő javaimra nézve pedig Faur Gábor sógoromat kérem, és föl hatalmazom, ezen Végrendelet végrehajtására.

Hogy ezen Végrendelet előttem szóról szóra felolvastatván, abban tökéletesen megnyugodtam légyen mit is saját kezem alá írásával elősmerek és bizonyítok.

Kelt N.Váradon, november 18-ik napján 1849.

Gozsdu Döme mp.

Mi előttünk:

Hosszu Demeter, tanácsnok

Hajnal Lajos, jegyző

Mint ki küldöttek előtt:

Koszs. Popovics

Nedu Marku

Nikolits Konstantin.

Az 1849-k év december 2-kán Fő Biró Sztupa Mihály Tanácsnok, Kocsis József, Örlei Dienes, Hajnal István és alügyvéd Hajnal Lajos együtt ültökben tartott küldöttsegi ülésben Faur Ignatz-né, Szabo Katalin és Poy-nar János jelenlétében ezen végrendelet felbontatván kihirdettetett.

Bende László, jegyző

Öszve írása Gozsdu Demeter úr javainak

1-ör. A Pesti Takarékpénztárba 1000 pengő forint

2-or. Van ide haza 300 p. ft tallérba és húszasba

3-or. A Pesti Takarékpénztárba 200 pengő forint

4-er. Van egy Váltó mellett 500 pengő forint Poynár János úrnál

5-ör. Van egy arany cilinder óra lánczostól

6-or. Van egy más arany repetir lepény óra

7-er. Van egy leveses nagy kanál, egy czuspajzos kanal, egy mártásos kanál, hat evő kanál, egy tejés kanál, hat kávé kanál, egy bőr tokba igazítva kés, villa és ezüst kanál ezüst lábával, továbbá nehezen készült ezüsből hat kés, hat villa, angol készítmény elefánt csont nyéllel, egy tráncsirozó kés és egy villa, bors és só tartó ezüsből meg aranyozva belől.

8-or. Öt findza, négy finom aranyozott porcellán findza, egy tehén bőrből való Verslag, két selyem paplan, hat párna, 12 párna haj, négy stikkolt ág takaró, 12 lepedő, két finom matrutz, 1 szalma zsák, hét abrosz, 12 szalvéta, 2 arany gyűrű melly a fekete új bársony lajblika van, egy gyémánt, egy tiszta és finom munka azur, egy czukor pikszis, többféle fehér gunya és posztó ruha.

Kelt Nagy Váradon november 18-an 1849

Pe plic:

Beadatott nov[ember] 19-[1]849

Gozsdu Demeter Úrnak Végrendelete- melly tétetett N [agy] Váradon november 18- ik napján 1849

773/ [1]849

Levélárba tétetik. Kelt az [1] 849- ik év november 20-ki N[agy] Váradon tartott tanács ülésből.

Bende László

G- 58 szám

(D.J.B.A.N., *fond Primăria municipiului Oradea*, inv.141, dos. 68, f. 115- 118)

Traducere:

În numele lui Dumnezeu, al Tatălui, Fiului și Sfântului Duh, Amin!

Deși mă aflu slăbit trupește, dar în deplinătatea facultăților mintale, dat fiind faptul că am în fața mea lumea trecătoare, potrivit căreia orice lucru ce are un început are și un sfârșit, în eventualitatea decesului meu dispun asupra bunurilor avute la dispoziție după cum urmează:

Bunurile deținute sunt cuprinse în inventarul / anexat acestei dispozițiuni finale:

1. Las ca amintire, fratelui mai mic iubit Emanuil, ceasul cu lăntșor și ancoră, celălalt ceas îl las celui alt frate mai mic, Ioan, dacă bunul Dumnezeu îl va readuce acasă.

2. Inelul sigilar din aur, îl las lui Miși [Mihai n.n.] Mandrino cu rezerva, dacă fratele Emanuil ar dori să-l păstreze, îl poate schimba cu ceasul cu lăntșor și ancoră, eu neavând nimic împotrivă; de altfel Dumnezeu l-a binecuvântat cu suficientă avere, grație strădaniilor sale, dorind a mă despărți în pace de toți frații mei iubiți și de toate rudeniile.

3. Fratelui meu mai mic, Ioan, îi las șase sute, adică 600 de florini, ceasul plat din aur cu repetiție, plapuma cea nouă din mătase, salteaua, trei perne cu șase fețe de pernă, două pături, șase cearșafuri și salteaua din paie, o lingură din argint, o ceașcă fină aurită, un suport aurit pentru sare și piper; las, de asemenea, fratelui Ioan, 15 cămăși noi rumburger, încălțări, 30 de batiste albe, la fel și șosete din bumbac, o pereche de cizme la alegere, un veston de catifea, unul de mătase și patru veste de vară, toate în stare bună, un pantalon nou negru, un frac nou negru, o redingotă nouă cafenie de iarnă, pantalonul vechi cenușiu și căciula de iarnă de castor.

4. Fiicei lui Nicolae Sabău, doamnei Dombradi, îi las, spre a o ajuta pe ea și copiii, patru sute, adică 400 de florini, un polonic din argint pentru lapte, două linguri din argint și două lingurițe pentru cafea, două cuțite, două furculițe, două cești, patru șervete și patru cearșafuri.

5. Catiței Faur îi las patru sute, adică 400 de florini, un polonic mare din argint pentru supă, fiicei Vendel îi las inelul cu diamant, care se află în buzunarul vestei mele negre din catifea; fiicei Ghizela îi las celălalt inel, care este legat de primul și se află tot în buzunarul vestei celei noi din catifea; în plus îi las Catiței Faur patru cearșafuri, două linguri din argint, două lingurițe pentru cafea, două cuțite și două furculițe conscrise în inventar, o ceașcă și patru șervete.

6. Orfanilor lui Nedu Manczi le las două sute, adică 200 de de florini, șervetele rămase, o lingură de bucătărie, o linguriță pentru cafea, patul și albiturile rămase.

7. Judelui primar al orașului Oradea Mare, domnului Mihai Stupa, îi las, în semn de amicitie, un toc din piele cu cuțit, furculiță, lingură din argint și cu suport din argint.

8. Copiilor lui Alexandru Poynar le las patruzeci, adică 40 de florini și hainele cele vechi.

9. Văduvei Martița Stupa, care m-a îngrijit cât timp eram bolnav, îi las, drept răsplată pentru osteneală, cincizeci, adică 50 de florini.

10. Las Bisericii ortodoxe din Oradea Mare o sută, adică 100 de florini, cu acea condiție ca banii să fie ridicați și predați bisericii de către Gavrilă Faur, atunci când ei nu vor fi administrați de Nicolae Jiga.

11. Lui Alexandru Nedu îi las șaptezeci și cinci, adică 75 de florini, un cuțit din argint, o furculiță și o lingură, apoi trei perne, șase fețe de pernă și șase cearșafuri.

12. Las Bisericii ortodoxe din Pesta șasezeci, adică 60 de florini.

13. Las Institutului de Nevăzători din Pesta patruzeci, adică 40 de florini.

14. Las Bisericii ortodoxe din Oradea-Velența patruzeci, adică 40 de florini.

15. Fratelui mai mare, Marcu Nedu, îi las cuțitul cel mare de tranșat și furculița ce ține de acesta.

16. Fratele mai mic, Alexandru Nedu, va intra în posesia bunurilor lăsate după cum va dispune tatăl său împreună cu fratele meu mai mic, Emanuil.

17. Pe fratele Emanuil îl rog și îl împuternicesc ca eventualele bunuri rămase, bani sau obiecte, să fie împărțite după chibzuiala sa; de asemenea, îl rog ca, bunurile mele din Pesta, dat fiind că el locuiește acolo, să le împartă, în spiritul acestui testament, moștenitorilor și îl mandatez cu aducerea la îndeplinire a testamentului; în privința bunurilor mele din Oradea Mare, îl rog și împuternicesc pe cumnatul meu, Gavrilă Faur, cu execuția testamentară.

Că acest testament a fost citit în prezența mea, cuvânt cu cuvânt, mă simt pe deplin împăcat, confirm și dovedesc acest lucru cu propria mea semnătură.

Dat în Oradea Mare, la 18 noiembrie 1849

L.S. Dimitrie Gojdu

În fața noastră:

Dimitrie Hossu L.S.

consilier

Hajnal Lajos L.S.

notar

Ca delegați:

Constantin Popovici L.S.

Marcu Nedu L.S.

Constantin Nicolici L.S.

S-a deschis și dat publicității acest testament în ședința delegației [orășenești n.n.] din 2 decembrie 1849, jude primar Mihai Stupa, consilieri Kocsis József, Örlei Dienes și Hajnal István și în prezența soției lui Ignațiu Faur, Ecaterina Sabo și a lui Ioan Poynar.

Bende László
notar

Conscrierea bunurilor domnului Dimitrie Gojdu

1. 1. La Casa de Păstrare din Pesta, 1000 de florini.

2. Acasă se află 300 de florini, în taleri și monede de 20 [craițari n.n.]

3. La Casa de Păstrare din Pesta 200 de florini.

4. Există o poliță de la Ioan Poynar pentru 500 de florini.

5. Există un ceas cilindric [de buzunar n.n.] din aur cu lăntișor.

6. Există încă un ceas plat din aur cu repetiție.

7. Există un polonic mare pentru supă, un polonic pentru sosuri, șase linguri, o lingură pentru lapte, șase linguri pentru cafea, într-o teacă din piele cu suport din argint un cuțit, o furculiță și o lingură din argint, apoi din argint masiv: șase cuțite, șase furculițe cu mânere din fildeș de elefant, un cuțit de tranșat, o furculiță și o solniță din argint aurită în interior.

8. Cinci cești, patru cești din porțelan fin aurite, o casetă din piele de vită, două plapume din mătase, șase perne, 12 fețe de pernă, patru cuverturi de pat brodate, 12 cearșafuri, două saltele fine, o saltea din paie, două fețe de masă, 12 șervete, 2 inele din aur care se găsesc în vesta cea nouă din catifea neagră: unul cu diamant, altul cu azur pur și fin, o zaharniță, mai multe albituri și haine din postav.

Dat în Oradea Mare la 18 noiembrie 1849

[Pe plic]:

Depus în 19 noiembrie 1849

Testamentul domnului Dimitrie Gojdu întocmit în Oradea Mare la 18 noiembrie 1849

773/1849

Se depune în arhivă. Dată în ședința de consiliu ținută în Oradea Mare la 20 noiembrie 1849

Bende László
notar

G-Nr.58

EMANUIL GOJDU. REPÈRES GÉNÉALOGIQUES
-Résumé-

Cet ouvrage est une contribution bien documentée ayant une annexe riche qui met en évidence quelques aspects peu connus ou assumés automatiquement par les divers chercheurs scientifiques qui n'ont pas eu accès à l'information principale que la source des archives représente.

200 années ont passé depuis la mort du grand mécène roumain et il y a quelques problèmes qui ne sont pas encore élucidés en ce qui concerne l'origine et le lieu d'origine de la famille Gojdu, le nombre exact des membres de famille, leurs réalisations professionnelles etc. En corroborant les données offertes par les chercheurs scientifiques qui ont étudié le sujet le long des années avec les documents des archives, on reconstitue des opinions sur ces problèmes peu cherchés. On y annexe les matricules qui comprennent les mentions faites à l'occasion de la naissance des enfants de la famille Gojdu (sept ou huit), les documents de décès des parents d'Emanuil, Atanasie et Ana, le testament d'Atanasie Popovici-Gojdu, une partie d'entre eux copiée de l'alphabet cyrillique ou traduite de l'hongrois. D'ailleurs, on y apporte une contribution importante à l'élucidation de la généalogie de la famille en mettant de nouveau dans le circuit scientifique un document inédit, le testament de Dimitrie Gojdu.